Môn học

CƠ HỌC ỨNG DỤNG

Chương III

Ứng suất và Biến dạng

GV: ThS. Nguyễn Thanh Nhã
Bộ môn Cơ Kỹ Thuật – Khoa Khoa Học Ứng Dụng – 106B4
ĐT: 08.38660568 – 0908568181
Email: thanhnhanguyendem@gmail.com

1. Trạng thái ứng suất tại một điểm

Định nghĩa

Trạng thái ứng suất tại một điểm là tập hợp tất cả những ứng suất trên các mặt đi qua điểm ấy.

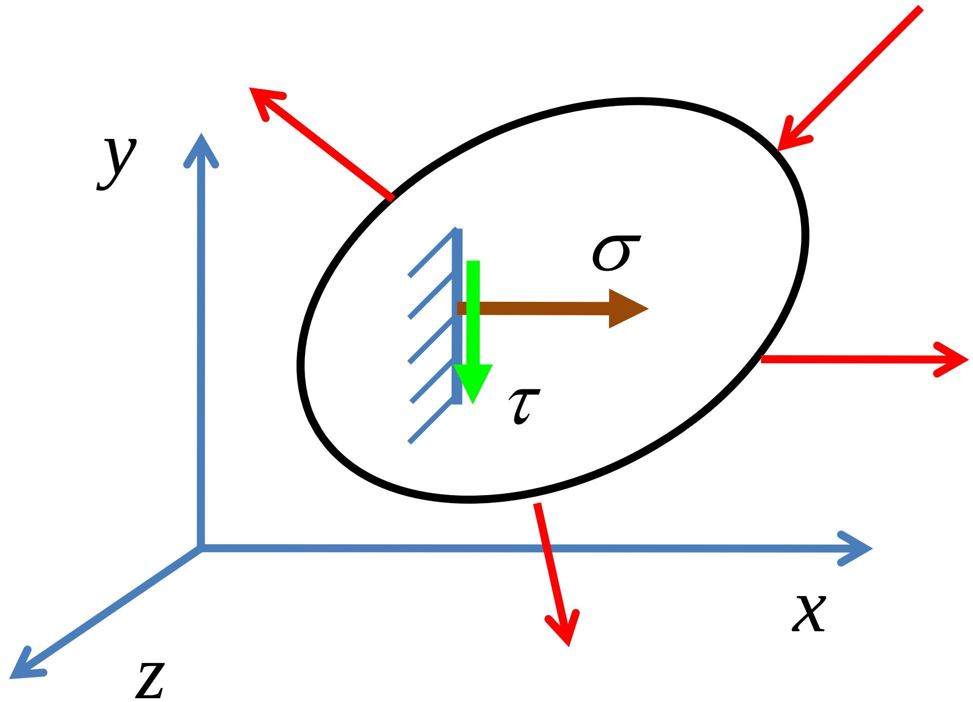

Nghiên cứu trạng thái ứng suất là tìm đặc điểm và liên hệ giữa σ và τ, tìm ứng suất lớn nhất, nhỏ nhất để kiểm tra bền hoặc giải thích, biết được dạng phá hỏng của vật thể.

1. Trạng thái ứng suất tại một điểm

Phương pháp nghiên cứu

Tách phân tố hình hộp bao quanh điểm ta cần khảo sát trạng thái ứng suất. Hệ trục tọa độ như hình vẽ.

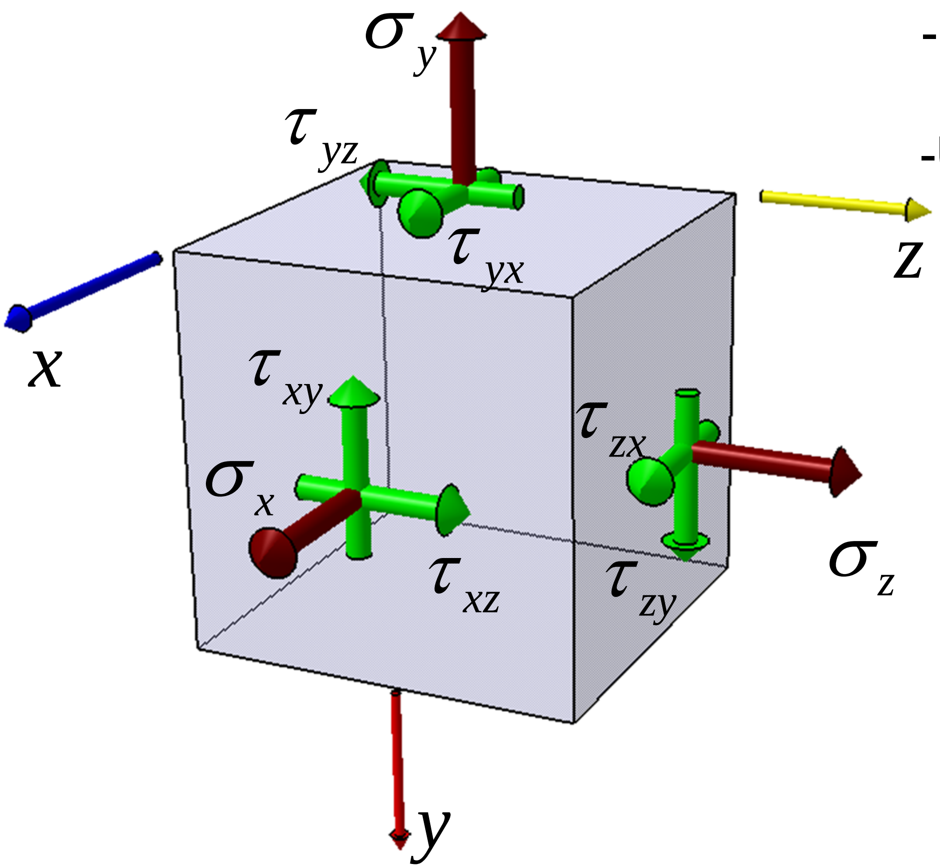

-**Ứng suất pháp:** $\sigma_x, \sigma_y, \sigma_z$

-**Ứng suất tiếp:** $\tau_{xy}, \tau_{yx}, \tau_{zx}, \tau_{xz}, \tau_{yz}, \tau_{zy}$

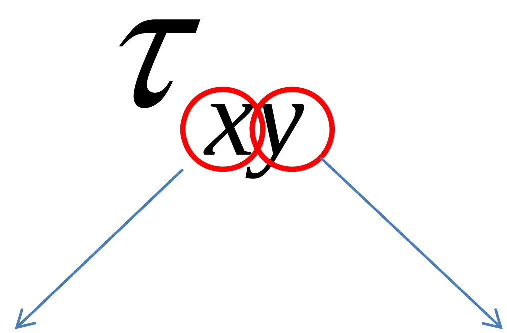

mp vuông góc với trục x

phương // trục y

1. Trạng thái ứng suất tại một điểm

Phân loại trạng thái ứng suất

Lý thuyết đàn hồi

→ Tại một điểm ta luôn luôn tìm được một phân tố mà trên các mặt *chỉ có ứng suất pháp*. Mặt đó gọi là *mặt chính*, phương ứng suất pháp gọi là *phương chính*, ứng suất pháp đó gọi là *ứng suất chính*.

Kí hiệu ứng suất chính: $\sigma_1, \sigma_2, \sigma_3$

Qui ước: $\sigma_1 > \sigma_2 > \sigma_3$

Trạng thái *ứng suất khối*: 3 ứng suất chính khác không

Trạng thái *ứng suất phẳng*: 2 ứng suất chính khác không

Trạng thái *ứng suất đơn*: 1 ứng suất chính khác không

Nghiên cứu trạng thái ứng suất:
→ *Tìm phương chính, ứng suất chính, ứng suất tiếp cực đại*

2. Trạng thái ứng suất phẳng

Xét 1 phân tố có ứng suất trên mặt có pháp tuyến song song trục x bằng không. $\tau_{xy} = \tau_{xz} = 0$ ***. Chiếu lên mặt Oyz***

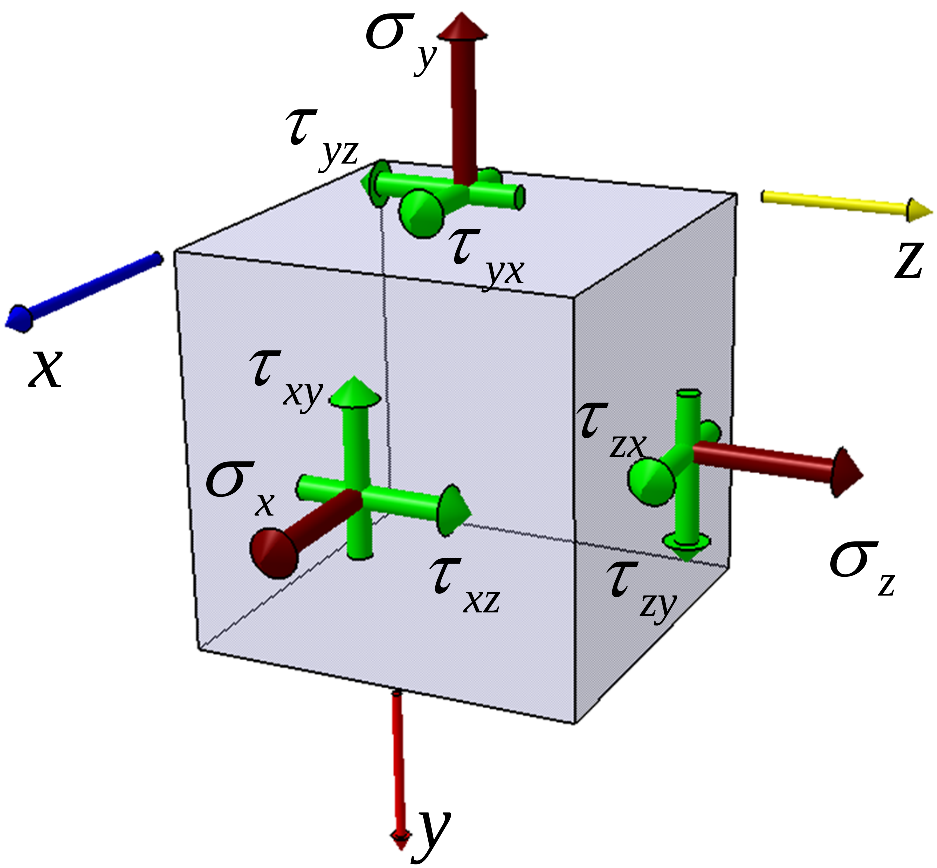

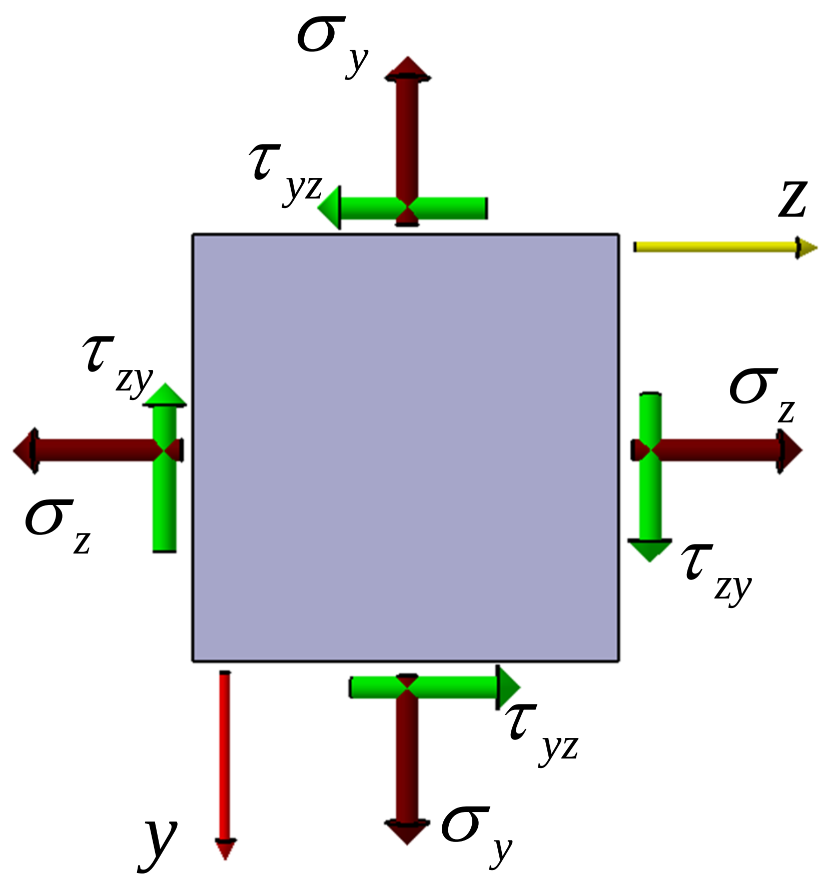

2. Trạng thái ứng suất phẳng

Ứng suất trên mặt cắt nghiêng bất kỳ

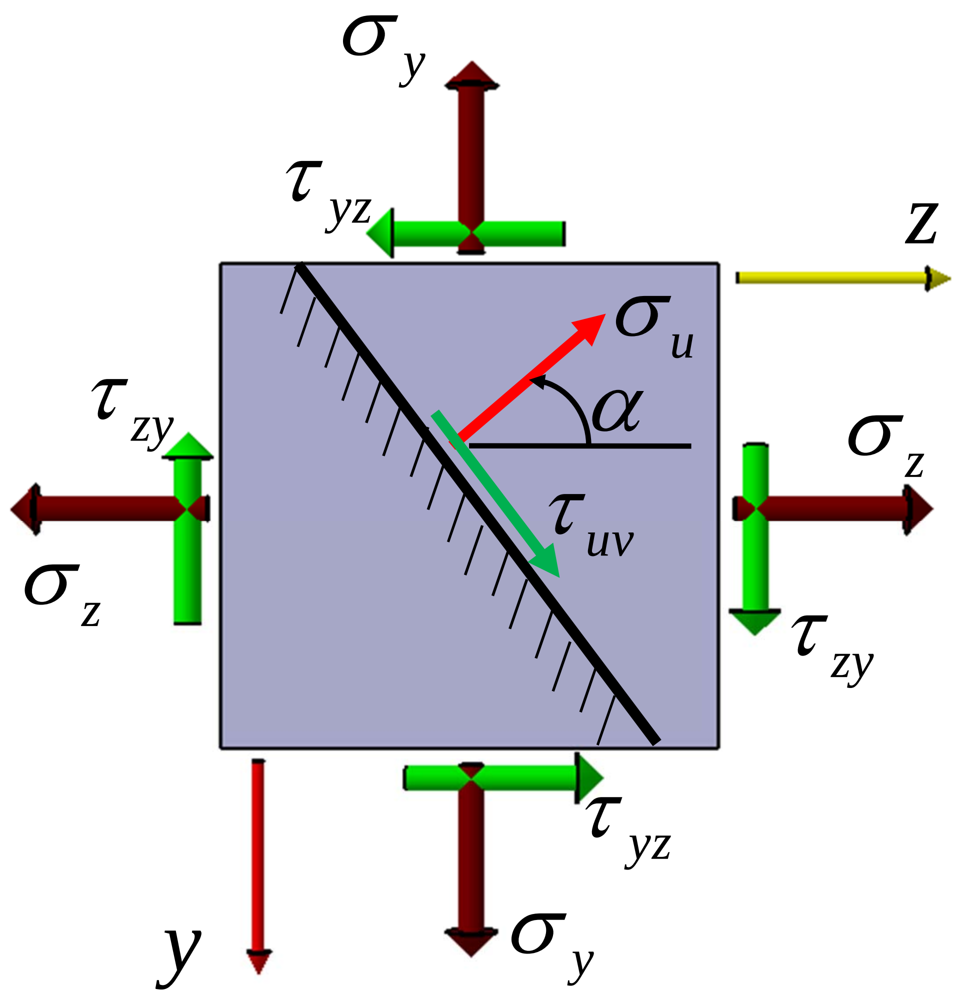

2. Trạng thái ứng suất phẳng

Ứng suất trên mặt cắt nghiêng bất kỳ

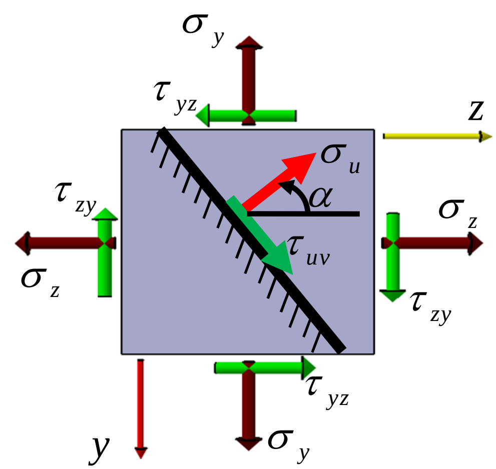

$$\sigma_u = \frac{\sigma_z + \sigma_y}{2} + \frac{\sigma_z - \sigma_y}{2}\cos 2\alpha - \tau_{zy}\sin 2\alpha$$

$$\tau_{uv} = \frac{\sigma_z - \sigma_y}{2}\sin 2\alpha + \tau_{zy}\cos 2\alpha$$

Tại mặt vuông góc với mặt có pháp tuyến u ($\alpha + 90^0$)

$$\sigma_v = \frac{\sigma_z + \sigma_y}{2} - \frac{\sigma_z - \sigma_y}{2}\cos 2\alpha + \tau_{zy}\sin 2\alpha$$

$$\tau_{vu} = -\frac{\sigma_z - \sigma_y}{2}\sin 2\alpha - \tau_{zy}\cos 2\alpha$$

Nhận xét:

$$\boxed{\begin{gathered}\sigma_u + \sigma_v = \sigma_z + \sigma_y = const \\ \left|\tau_{uv}\right| = \left|\tau_{vu}\right|\end{gathered}}$$

Bất biến của US pháp

Đluật đối ứng US tiếp

2. Trạng thái ứng suất phẳng

Ứng suất chính – Phương chính

Mặt chính là mặt có ứng suất tiếp bằng không. Để tìm mặt chính: $\tau_{uv} = 0$

$$\tau_{uv} = \frac{\sigma_z - \sigma_y}{2}\sin 2\alpha_0 + \tau_{zy}\cos 2\alpha_0 = 0 \quad \boxed{\Rightarrow tg2\alpha_0 = -\frac{2\tau_{zy}}{\sigma_z - \sigma_y}} \quad (*)$$

→ Hai trị số α_0 ***khác biệt nhau 90⁰ → Hai phương chính***

Thay vào σ_u***, thu được các ứng suất chính***

$$\boxed{\sigma_{\substack{\max\\ \min}} = \sigma_{1,3} = \frac{\sigma_z + \sigma_y}{2} \pm \frac{1}{2}\sqrt{(\sigma_z - \sigma_y)^2 + 4\tau_{zy}^2}} \quad (**)$$

2. Trạng thái ứng suất phẳng

Hai trường hợp đặc biệt

$$\sigma_{\substack{\max\\ \min}} = \sigma_{1,3} = \frac{\sigma_z + \sigma_y}{2} \pm \frac{1}{2}\sqrt{(\sigma_z - \sigma_y)^2 + 4\tau_{zy}^2} \qquad (**)$$

a. Trạng thái ứng suất phẳng đặc biệt

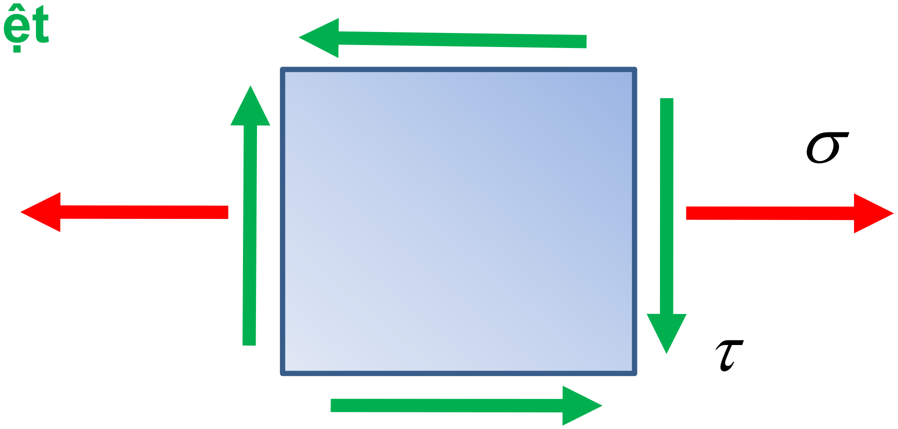

$$\sigma_z = \sigma;\ \ \sigma_y = 0;\ \ \tau_{zy} = \tau$$

Thay vào (**) ta được:

$$\sigma_{\substack{\max\\ \min}} = \sigma_{1,3} = \frac{\sigma}{2} \pm \frac{1}{2}\sqrt{\sigma^2 + 4\tau^2}$$

2. Trạng thái ứng suất phẳng

Hai trường hợp đặc biệt

$$\sigma_{\substack{\max\\ \min}} = \sigma_{1,3} = \frac{\sigma_z + \sigma_y}{2} \pm \frac{1}{2}\sqrt{(\sigma_z - \sigma_y)^2 + 4\tau_{zy}^2} \qquad (**)$$

b. Trạng thái ứng suất trượt thuần túy

$$\sigma_z = \sigma_y = 0; \;\; \tau_{zy} = \tau$$

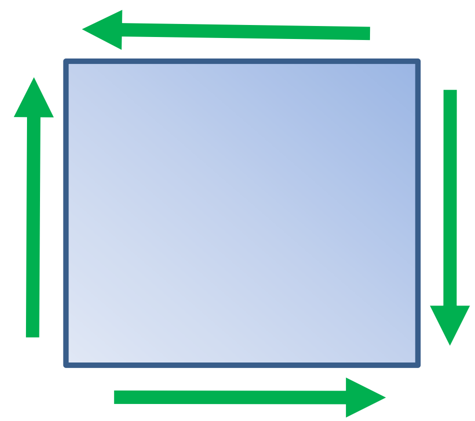

Thay vào (**) ta được:

$$\sigma_{\substack{\max\\ \min}} = \sigma_{1,3} = \pm\tau \;\; hay \;\; \sigma_1 = -\sigma_3 = \tau$$

$$tg2\alpha_0 = \infty \Rightarrow \alpha_0 = \frac{\pi}{4} + k\frac{\pi}{2}$$

2. Trạng thái ứng suất phẳng

Ứng suất tiếp cực trị

$$\frac{d\tau_{uv}}{d\alpha} = 0 \qquad \left(\tau_{uv} = \frac{\sigma_z - \sigma_y}{2} \sin 2\alpha + \tau_{zy} \cos 2\alpha \right)$$

$$\Leftrightarrow \frac{\sigma_z - \sigma_y}{2} 2\cos 2\alpha - 2\tau_{zy} \sin 2\alpha \Rightarrow tg 2\alpha = \frac{\sigma_z - \sigma_y}{2\tau_{zy}}$$

So sánh với (*), thu được: $tg 2\alpha = -\dfrac{1}{tg 2\alpha_0}$

$$\Rightarrow \alpha = \alpha_0 + k\frac{\pi}{4}$$

→ Mặt có ưs tiếp cực trị tạo với mặt chính một góc 45^0

Thay vào τ_{uv} thu được:

$$\tau_{\substack{\max \\ \min}} = \pm \frac{1}{2}\sqrt{(\sigma_z - \sigma_y)^2 + 4\tau_{zy}^2}$$

3. TTƯS trong bài toán phẳng – P.P đồ thị

Cơ sở của phương pháp

$$\begin{cases} \sigma_u = \dfrac{\sigma_z + \sigma_y}{2} + \dfrac{\sigma_z - \sigma_y}{2}\cos 2\alpha - \tau_{zy}\sin 2\alpha \\ \tau_{uv} = \dfrac{\sigma_z - \sigma_y}{2}\sin 2\alpha + \tau_{zy}\cos 2\alpha \end{cases}$$

Chuyển $\dfrac{\sigma_z + \sigma_y}{2}$ qua vếtrái, bình phương 2 vế, cộng 2 vế cho τ_{uv}^2

Ta thu được phương trình vòng tròn Mohr ứng suất

$$\left(\sigma_u - \frac{\sigma_z + \sigma_y}{2}\right)^2 + \left(\tau_{uv}\right)^2 = \left(\frac{\sigma_z - \sigma_y}{2}\right)^2 + \left(\tau_{zy}\right)^2$$

Trục hoành: σ

Trục tung: τ

Tâm: $\left(\left(\sigma_z + \sigma_y\right)/2; 0\right)$

Bán kính: $R = \sqrt{\left(\dfrac{\sigma_z - \sigma_y}{2}\right)^2 + \tau_{zy}^2}$

Tọa độ các điểm trên vòng tròn *Mohr* ứng suất cho ta giá trị các ưs pháp và ưs tiếp nằm trên những mặt khác nhau đi qua điểm có trạng thái ưs ta đang xét.

3. TTƯS trong bài toán phẳng – P.P đồ thị

Cách vẽ vòng tròn *Mohr*

Cho một phân tố ứng suất.
Biết: $\sigma_z, \sigma_y, \tau_{zy}$
Tìm: $\sigma_{\max}, \sigma_{\min}, \tau_{\max}, \tau_{\min}$ **, các phương chính, ưs pháp, ưs tiếp tại mặt nghiêng bất kì**

-Dựng hệ trục tọa độ: $\sigma O \tau$

-Xác định tâm C vòng tròn: $C\left(\dfrac{\sigma_z + \sigma_y}{2}; 0\right)$

-Xác định bán kính R của vòng tròn: $R = \sqrt{\left(\dfrac{\sigma_z - \sigma_y}{2}\right)^2 + \tau_{zy}^2}$

-Xác định điểm cực P: $P\left(\sigma_y; \tau_{zy}\right)$

3. TTƯS trong bài toán phẳng – P.P đồ thị

Cách vẽ vòng tròn *Mohr*

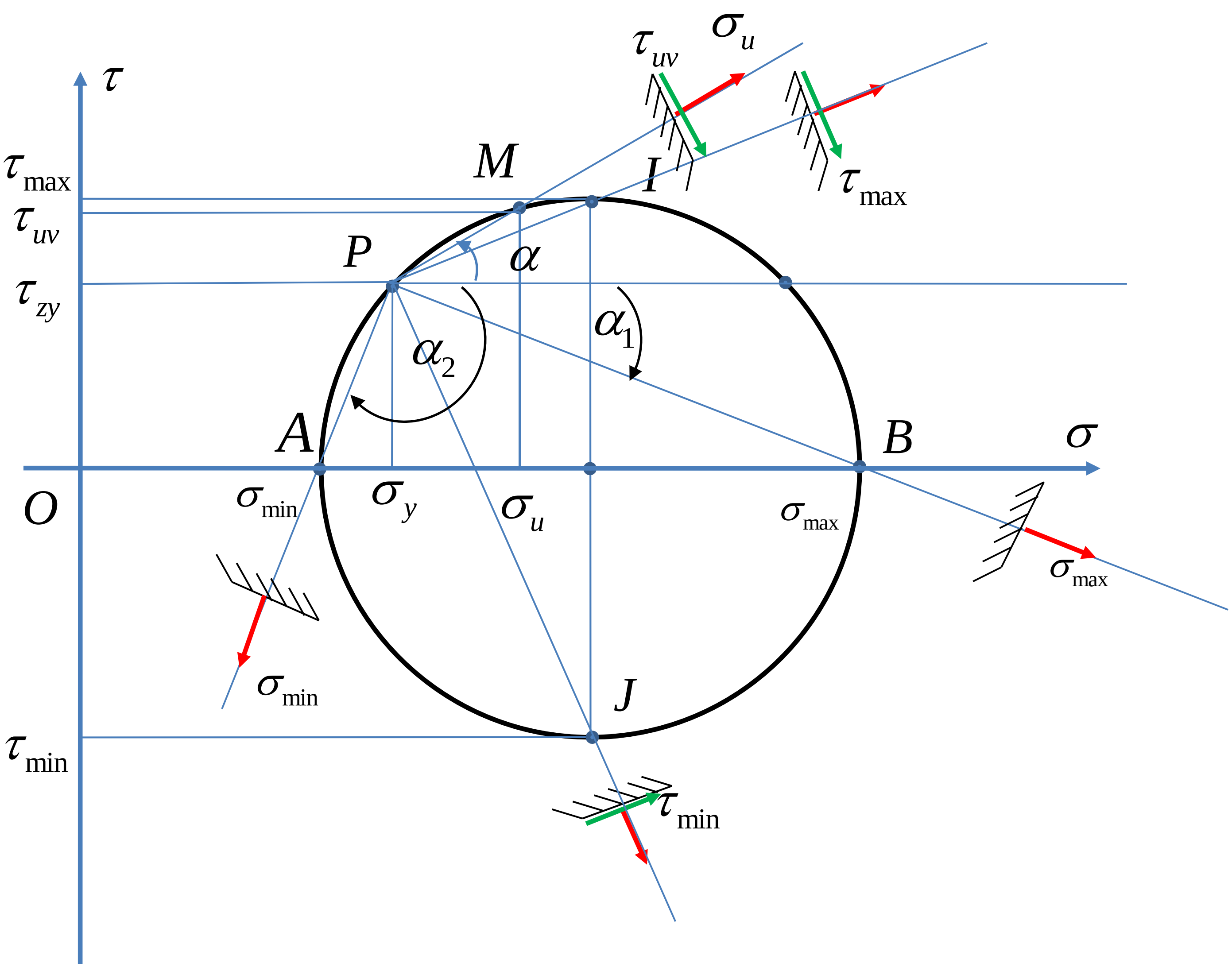

4. Liên hệ giữa ứng suất và Biến dạng

Định luật Hooke tổng quát

Quan hệ giữa ứng suất pháp và biến dạng dài

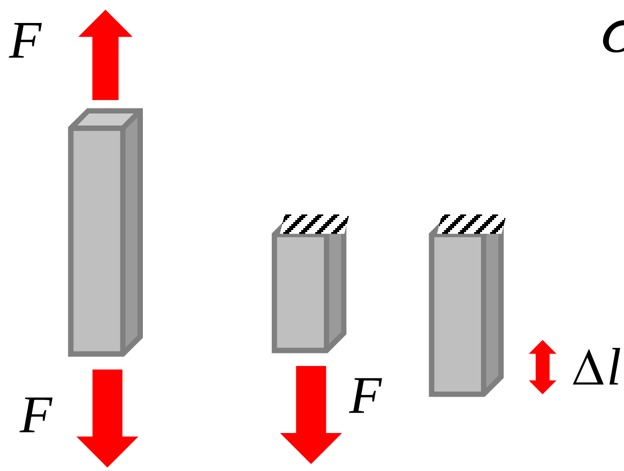

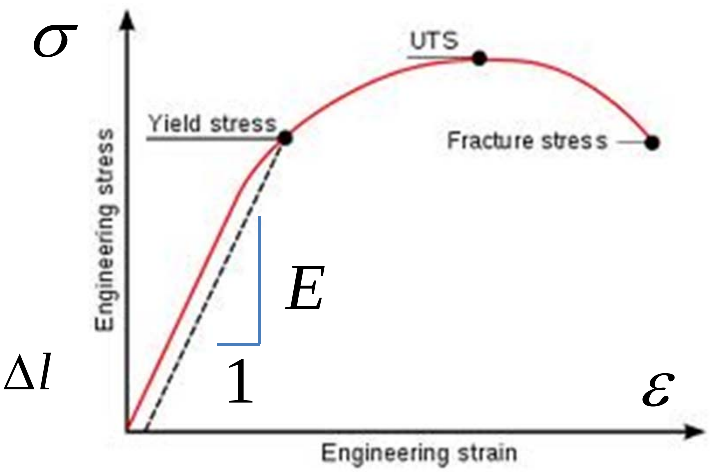

$$\varepsilon = \frac{\sigma}{E}$$

Trong đó:* *E là module đàn hồi, là hằng số vật liệu

Theo phương vuông góc với phương góc với phương σ ta cũng có

$$\varepsilon' = -\mu\varepsilon = -\mu\frac{\sigma}{E}$$

Trong đó:* *μ là hệ số poison, là hằng số vật liệu

4. Liên hệ giữa ứng suất và Biến dạng

Định luật Hooke tổng quát

Ở trạng thái ứng suất khối với $\sigma_1, \sigma_2, \sigma_3$ **.Ta tìm biến dạng dài** ε_1 **theo phương ứng suất chính** σ_1

Áp dụng nguyên lý cộng tác dụng

Biến dạng theo phương 1 do σ_1 **gây ra:** $\varepsilon_{11} = \dfrac{\sigma_1}{E}$

Biến dạng theo phương 1 do σ_2 **gây ra:** $\varepsilon_{12} = -\mu\dfrac{\sigma_2}{E}$

Biến dạng theo phương 1 do σ_3 **gây ra:** $\varepsilon_{13} = -\mu\dfrac{\sigma_3}{E}$

$$\Rightarrow \varepsilon_1 = \varepsilon_{11} + \varepsilon_{12} + \varepsilon_{13} = \frac{1}{E}\left[\sigma_1 - \mu(\sigma_2 + \sigma_3)\right]$$

Tương tự: $\varepsilon_2 = \dfrac{1}{E}\left[\sigma_2 - \mu(\sigma_1 + \sigma_3)\right]$ $\qquad \varepsilon_3 = \dfrac{1}{E}\left[\sigma_3 - \mu(\sigma_1 + \sigma_2)\right]$

4. Liên hệ giữa ứng suất và Biến dạng

Định luật Hooke tổng quát

Đối với trạng thái ứng suất khối tổng quát:

$$\varepsilon_x = \frac{1}{E}\left[\sigma_x - \mu(\sigma_y + \sigma_z)\right]$$

$$\varepsilon_y = \frac{1}{E}\left[\sigma_y - \mu(\sigma_x + \sigma_z)\right]$$

$$\varepsilon_z = \frac{1}{E}\left[\sigma_z - \mu(\sigma_x + \sigma_y)\right]$$

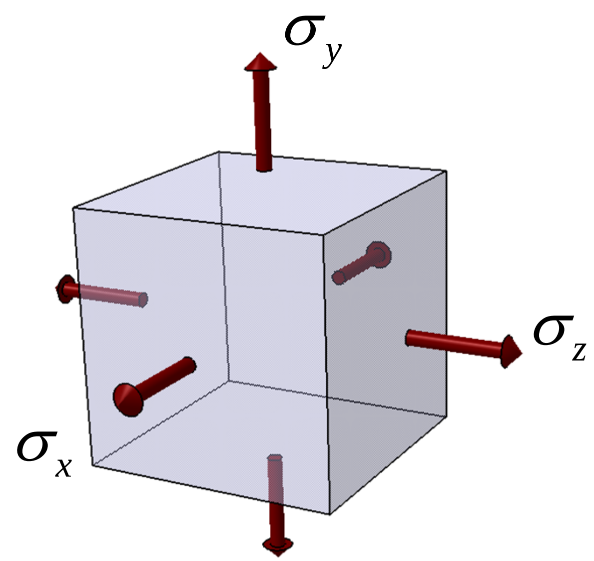

4. Liên hệ giữa ứng suất và Biến dạng

Định luật Hooke về trượt (cắt)

Khi phân tố bị trượt thuần túy, chỉ có τ , biến dạng góc γ quan hệ với τ theo định luật Hooke về trượt.

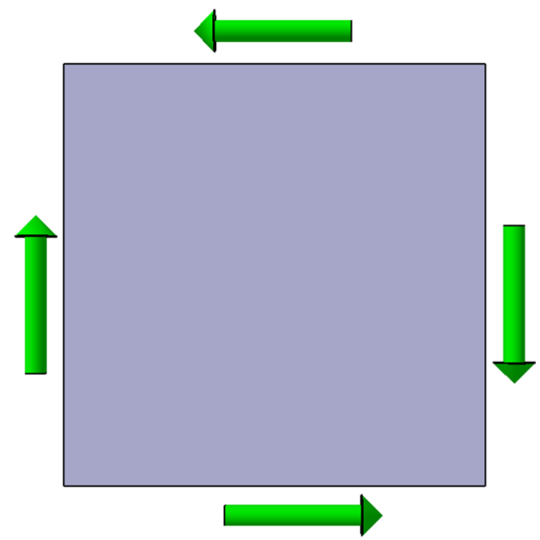

$$\tau = G\gamma$$

Trong đó:* *G là module đàn hồi trượt, là hằng số vật liệu

$$G = \frac{E}{2(1+\mu)}$$